

В.І. МЕЛЬНИК¹, О.Р. БАРАНСЬКИЙ¹,
В.О. ВОЛОДИМИРЕЦЬ², О.О. РАК¹, О.І. ШИНДЕР¹

¹ Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
вул. Тімірязєвська, 1, м. Київ, 01014, Україна

² Національний університет водного господарства
та природокористування
вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028, Україна

НОВІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОШИРЕННЯ РІДКІСНИХ ВИДІВ ФЛОРИ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Ключові слова: рідкісні види, Волинське Полісся, флора, охорона

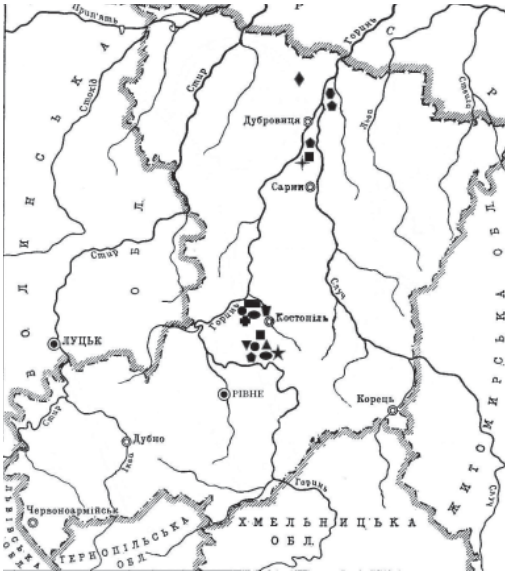
Упродовж 2007—2008 років ми провели флористичні дослідження в східній частині Волинського Полісся на території Дубровицького, Костопільського, Рівненського та Сарненського районів Рівненської обл., в результаті яких виявили нові місцезнаходження рідкісних, занесених до Червоної книги України, видів рослин *Astrantia major* L., *Carlina cirsioides* Klok., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Goodyera repens* (L.) R. Br., *Lycopodiella inundata* (L.) Holub та регіонально рідкісних видів *Aconitum lasiostomum* Rchb., *Aruncus vulgaris* Rafin., *Clematis recta* L., *Dianthus pseudoserotinus* Błocki, *Luzula sylvatica* (Huds.) Gaudin, *Polypodium vulgare* L., *Trollius europaeus* L.

Наводимо описи нових місцезнаходжень для видів *Astrantia major*, *Carlina cirsioides*, *Goodyera repens*, *Lycopodiella inundata*, *Aconitum lasiostomum*, *Aruncus vulgaris*, *Luzula sylvatica*, *Polypodium vulgare*, а види *Epipactis helleborine*, *Clematis recta*, *Trollius europaeus*, *Polygonatum hirtum*, *Dianthus pseudoserotinus* вказуємо у фітоценотичних описах місцезростань вищезазначених видів.

Astrantia major — середньоевропейський, переважно гірський вид, який у рівнинній частині України (на Волино-Поділлі та Волинському Поліссі) перебуває на східній межі ареалу. Особливості географічного поширення виду на Волинському Поліссі та його нові місцезнаходження в Костопільському і Мащанському лісництвах Костопільського р-ну Рівненської обл. описано в наших попередніх публікаціях [7, 8]. Нові місцезнаходження виду в Ківерцівському та Партизанському лісництвах на Волині, в Більчаківському лісництві на Рівненщині вказуються у працях інших авторів [2, с. 37; 15, с. 96].

Два нові місцезнаходження ми виявили в околицях с. Базальтове Костопільського р-ну та в Решуцькому лісництві в Рівненському р-ні. Перше місцезнаходження приурочене до уступу першої правої надзаплавної тераси р. Горинь у Базальтівському лісництві (кв. 21) Костопільського держлісгоспу в екотоні між дібровою та заплавними луками. Разом з *Astrantia major* тут зростають *Aconitum lasiostomum*, *Clematis recta*, *Epipactis helleborine*. Популяція *Astrantia major* нараховує лише 10 особин.

© В.І. МЕЛЬНИК, О.Р. БАРАНСЬКИЙ, В.О. ВОЛОДИМИРЕЦЬ,
О.О. РАК, О.І. ШИНДЕР, 2010

Картохема нових місцезнаходжень рідкісних видів рослин у східній частині Волинського Полісся:

- 1 ● — *Astrantia major*, 2 ▲ — *Carlina cirsioides*,
 3 ■ — *Epipactis helleborine*, 4 ■ — *Goodyera repens*, 5 ◆ — *Lycopodiella inundata*, 6 ● —
Aconitum lasiostomum, 7 ■ — *Aruncus vulgaris*, 8 ■ — *Clematis recta*, 9 ● — *Luzula sylvatica*, 10 ■ —
Polypodium vulgare, 11 ★ — *Trollius europaeus*, 12 ▼ — *Polygonatum hirtum*, 13 ✦ — *Dianthus pseudoserotinus*

Schematic map of locations of rare plant species in the eastern part of Volhynian Polissya.

Друге місцезнаходження *Astrantia major* виявлено у 18 кв. Решуцького лісництва Клеванського держлісгоспу (Рівненський р-н) на галявині грабово-дубово-соснового лісу. I ярус деревостану утворюють *Quercus robur* L. та *Pinus sylvestris* L. 150-річного віку, II ярус — 80-річні дерева *Carpinus betulus* L. Окрім зазначених видів, до складу деревостану входять поодинокі особини *Betula pendula* Roth, *Tilia cordata* Mill., *Cerasus avium* (L.) Moench, *Ulmus laevis* Pall. Трав'яний ярус сформований *Convallaria majalis* L. та *Maianthemum bifolium* (L.) F.W. Schmidt. До нього входять також *Aegopodium podagraria* L., *Impatiens parviflora* DC. та *Astrantia major*, представлена лише трьома особинами.

Carlina cirsioides — ендемік флори України, ареал якого охоплює Правобережний Лісостеп і південь Українського Полісся [4]. Для Волинського Полісся цей вид раніше не наводився. Ми виявили його у 39-му кварталі Любомирського лісництва Рівненського лісгоспу поблизу залізничної станції Любомирськ. Місцезростання приурочене до лісових культур *Quercus robur*. Вік насаджень близько 50 років, середній діаметр стовбурів — 25 см, середня висота дерев — 18 м. До складу деревостану входять також поодинокі дерева *Carpinus betulus*, *Populus tremula* L., *Pyrus communis* L. Трав'яний покрив розріджений, проективне покриття — 50%. Його формують *Anthericum ramosum* L., *Betonica officinalis* L., *Campanula persicifolia* L., *Convallaria majalis*, *Fragaria vesca* L., *Melampyrum nemorosum* L., *Maianthemum bifolium*, *Digitalis grandiflora* Mill., а також регіонально рідкісний вид *Carlina cirsioides*, представлений лише двома особинами.

Goodyera repens — циркумбореальний вид, генезисно та екологічно пов'язаний з лісовими формаціями темнохвойної тайги. Основна частина його ареалу охоплює тайгові райони Євразії. Окремі ексклави ареалу зосереджені в Альпах, на Балканах, у Карпатах, Криму, Малій Азії, на Кавказі, в горах Ірану,

Середньої Азії, Західного Китаю, Гімалаях, Кореї, Японії, на Камчатці та в Північній Америці [10]. В Україні вид перебуває на південній межі ареалу у Східній Європі і зрідка трапляється в Гірському Криму, Карпатах, на Поліссі та на півночі Лісостепу. На Волинському Поліссі зафіксовано шість місцезнаходжень цього виду, більшість з яких наведена в нашій попередній публікації [9]. Після виходу цієї статті Т.Л. Андрієнко зі співавторами [1] знайшли нові популяції виду на території Рівненського природного заповідника. Ще один локалітет виду виявив О.О. Орлов (гербарій *КВ*) у старому зеленомоховому сосняку Костянтинівського лісництва Сарненського держлісгоспу (Сарненський р-н Рівненської обл.).

Нові місцезнаходження виду ми зафіксували в Рівненському та Сарненському районах. Перше приурочене до дубово-соснового лісу орлякового в 40-му кварталі Любомирського лісництва Рівненського лісгоспу поблизу залізничної станції Любомирськ Рівненського р-ну. Середній вік деревостану — 60 років, середній діаметр стовбурів — 30 см, середня висота дерев — 21 м. Окрім домінанта *Pinus sylvestris*, до складу деревостану входять *Carpinus betulus*, *Quercus robur*, *Sorbus aucuparia* L. Розріджений чагарниковий ярус представлений *Eoynytus verrucosa* Scop. У трав'яному ярусі домінує *Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn, трапляється *Fragaria vesca*, *Melampyrum nemorosum*, *Pimpinella saxifraga* L. Моховий покрив утворений *Pleurozium schreberi* (Brid.) Mitt. Дві невеликі куртини *Goodyera repens* розміщені на площі 3 м². Тут ростуть 12 квітконосних рослин.

Значно більшою як за площею, так і чисельністю є інша нововиявлена на Волинському Поліссі популяція *Goodyera repens*. Її місцезнаходження приурочене до центральної та південної частин піднятої піщаної гриви, утвореної системою дюн у верхній частині межиріччя Горинь — Случ. Ця гряда простягається на 10 км з півночі на південь від с. Бережки Дубровицького р-ну до с. Любиковичі Сарненського р-ну, паралельно залізниці та шосе. Протяжність гряди із заходу на схід сягає 3 км. Піщані дюни засаджені культурами сосни 50—60-річного віку. *Goodyera repens* зростає поміж дюнами на знижених ділянках рельєфу в 6-му кварталі Бережківського лісництва. Лісове угруповання належить до асоціації *Pinetum (sylvestris) vaccinoso (myrtilli)-hylocosiosum*. Деревостан монодомінантний. Середній діаметр стовбурів — 35 см, середня висота дерев — 21 м. У підліску зростають *Frangula alnus* Mill., *Sambucus racemosa* L., *Sorbus aucuparia*. Підріст представлений *Pinus sylvestris* та *Quercus robur*. Трав'яно-чагарничковий ярус флористично багатий, розріджений. Проективне покриття — близько 60 %. До його складу входять *Asparagus officinalis* L., *Betonica officinalis*, *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Chimaphila umbellata* (L.) W. Barton, *Dactylis glomerata* L., *Dianthus pseudoserotinus*, *Eremogone saxatilis* (L.) Ikonn., *Euphorbia cyparissias* L., *Gypsophila paniculata* L., *Hieracium pilosella* L., *Hypericum perforatum* L., *Jurinea cyanoides* (L.) Rchb., *Linaria genistifolia* (L.) Mill., *Silene eugeniae* Kleop. (*Otites eugeniae* (Kleop.) Klok.), *Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench, *Poa annua* L., *Polypodium vulgare*, *Pteridium aquilinum*, *Pyrola rotundifolia* L., *Rumex acetosella* L., *Scrophularia nodosa* L., *Hylotelephium decumbens* (Jalas) Byalt (*Sedum ruprechtii*

(Jalas) Omelcz.), *Thymus serpyllum* L., *Vaccinium myrtillus* L., *Veronica officinalis* L. Суцільний моховий покрив утворений *Pleurozium schreberi*. Нововиявлена популяція *Goodyera repens* є однією з найчисельніших в Україні. Вона представлена великим локусом — 0,3 га в центральній частині лісового масиву та численними куртинами площею 2—20 м², які мозаїчно зростають на території 6 км² у центральній та південній частинах лісу. Щільність — 40—210 особин/м², чисельність — десятки тисяч особин.

Lycopodiella inundata — циркумбореальний амфіатлантичний лучно-болотний вид. Його диз'юнктивний ареал охоплює приатлантичні райони Європи та Північної Америки, окремі ексклави та острівні локалітети розпорошені в багатьох рівнинних і гірських бореальних регіонах Голарктики [20, 21]. В Україні вид перебуває на південній межі ареалу. Він зростає на Поліссі, в північній частині Лісостепу, по прирічкових терасах заходить у степову зону [16]. У межах Українського Полісся найбільша кількість місцезнаходжень *Lycopodiella inundata* зосереджена в Житомирському Поліссі [13]. На Волинському Поліссі зафіксовано лише вісім місцезнаходжень, причому всі вони виявлені протягом трьох останніх десятиліть. П'ять із них знайдено у Волинській обл. — на березі озера Світязь, за 2 км від с. Пульмо та на околицях с. Світязь у Шацькому р-ні (Якушенко, 2006, *КВ*); у Світязькому лісництві Любомльського р-ну (Терлецький, 1982, *КВ*); у Черемському природному заповіднику в Маневицькому р-ні (Коніщук, 2005, *КВ*) і три місцезнаходження в Рівненській обл. — на території Рівненського природного заповідника на ділянці Сомино в Сарнинському р-ні та на Білоозерській ділянці у Володимирецькому р-ні (Андрієнко, 1979, *КВ*) [1]; між селами Сошники та Вирка у Володимирецькому р-ні (Дідух, 2000, *КВ*).

Нове місцезнаходження *Lycopodiella inundata* ми виявили на березі Великого Почаївського озера на території Почаївського ботанічного заказника в Дубровицькому р-ні Рівненської обл. Воно розміщене поруч з меліоративною каналом, за 5 м від озера, і приурочене до невеликої западини площею 12 м² з мінеральним ґрунтом. Рослинний покрив не зімкнений, дуже розріджений. Разом з *Lycopodiella inundata* тут зростають *Carex flava* L., *Juncus bufonius* L., *Hieracium pilosella*, *Molinia caerulea* (L.) Moench, *Potentilla erecta* (L.) Raeusch. Популяція *Lycopodiella inundata* складається з трьох невеликих куртинок, у кожній з яких налічується по 5—10 особин.

Aruncus vulgaris — середньоєвропейський вид, який в Україні суцільно поширений лише в Карпатах. У рівнинній частині відомі окремі ізольовані локалітети на околицях Кам'янця-Подільського, Хмельницького, Кременця, Почаєва, Білої Церкви [3]. Ми знайшли *A. vulgaris* на Поділлі в дубово-грабових лісах на околицях м. Бережани та на Малому Поліссі на луках у долині р. Свитеньки в Острозькій прохідній долині поблизу с. Мости Здолбунівського р-ну Рівненської обл. [12]. На Волинському Поліссі відомі місцезростання *A. vulgaris* лише в крайній південно-західній частині регіону — Володимир-Волинському р-ні Волинської обл. [14, 18]. У Білорусі цей вид відомий з Біловезької Пуші та Білоруської гряди [5].

Нововиявлене нами місцезнаходження *A. vulgaris* поблизу с. Базальтове Костопільського р-ну Рівненської обл. приурочене до лісового масиву на правій надзаплавній терасі р. Горинь. Лісовий фонд площею 21,5 га належить Базальтівському лісництву (квартали 21, 22, 25) Костопільського лісгоспу.

Особливістю місцезростань *Aruncus vulgaris* є їх приуроченість до підвищень у рельєфі. Нововиявлений локалітет знаходиться на Костопільській денудаційній рівнині, де приповерхнево залягають венд-рифейські базальти, перекриті крейдовими відкладами незначної потужності. Ґрунти — дерново-карбонатні опідзолени.

Лісовий масив являє собою 140-річну діброву. Домінує в деревостані *Quercus robur* з участю *Pinus sylvestris* та *Carpinus betulus*. Середній діаметр стовбурів — 75 см, середня висота дерев — 30 м. У підліску переважає *Corylus avellana* L. Його формують також *Daphne mezereum* L., *Frangula alnus*, *Euonymus verrucosa*, *Sambucus racemosa*, *Sorbus aucuparia*. Підріст представлений *Acer platanoides* L., *Carpinus betulus*, *Quercus robur*, *Pinus sylvestris*. Трав'яний покрив добре розвинений і різноманітний. Проективне покриття — 95 %. Домінанти трав'яного покриву — *Asarum europaeum* L., *Maianthemum bifolium*, *Stellaria holostea* L. До його складу входять: *Aegopodium podagraria*, *Ajuga reptans* L., *Anemonoides nemorosa* (L.) Holub, *Betonica officinalis*, *Circaea lutetiana* L., *Convallaria majalis*, *Fragaria vesca*, *Galeobdolon luteum* Huds., *Galium verum* L., *Geum urbanum* L., *Hieracium pilosella*, *Impatiens parviflora*, *Lathyrus vernus* (L.) Bernh., *Linaria genistifolia*, *Luzula pilosa* (L.) Willd., *Lotus corniculatus* L., *Lysimachia nummularia* L., *Melampyrum pratense* L., *Mercurialis perennis* L., *Mycelis muralis* (L.) Dumort., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Origanum vulgare* L., *Oxalis acetosella* L., *Paris quadrifolia* L., *Pimpinella saxifraga*, *Primula veris* L., *Pteridium aquilinum*, *Pulmonaria obscura* Dumort., *Sanicula europaea* L., *Hylotelephium maximum* (L.) Holub, *Stachys sylvatica* L., *Trifolium alpestre* L., *Viola mirabilis* L., *V. odorata* L., *Urtica dioica* L.

Як уже зазначалося, в екотоні між дібровою та прилеглими луками зростають рідкісні, занесені до Червоної книги України [17], види *Astrantia major*, *Epipactis helleborine* та регіонально рідкісні *Aconitum lasiostomum* і *Clematis recta*.

Популяція *Aruncus vulgaris* займає площу близько 100 м². Тут майже 70 дорослих особин, які гарно цвітуть і добре плодоносять.

Aconitum lasiostomum — ендемік флори Східно-Європейської рівнини, який на Волинському Поліссі охоплює локус поблизу західної межі ареалу. Особливості його поширення та знайдені нами місцезростання описані в нашій попередній публікації [8]. Наводимо опис нових на Волинському Поліссі місцезнаходжень *Aconitum lasiostomum*. Одне з них виявлено між дібровою та заплавленими луками на уступі I правої надзаплавної тераси р. Горинь на околицях с. Базальтове Костопільського р-ну, де разом з ним зростає *Astrantia major*. Оскільки умови зростання *Aconitum lasiostomum* та *Astrantia major* одні й ті самі, ми тут не повторюємо опису, наведеного в характеристиці нового місцезнаходження *Astrantia major*. Чисельність особин *Aconitum lasiostomum* — близько десяти.

Другий локус *A. lasiostomum* знайдено на лісовому болоті в 30-му кварталі Любомирського лісництва Рівненського лісгоспу. Площа болота — близько

30 га. Деревостан утворюють *Betula pubescens* Ehrh. і *Populus tremula* з незначною участю *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. Середній вік деревостану — 60 років, середній діаметр стовбурів — 20 см, середня висота дерев — 16 м, зімкненість крон — 0,6. Густий підлісок формує *Frangula alnus* з участю *Daphne mezereum* L. та *Salix caprea* L. Чагарниковий ярус фрагментарно трапляється по окраїнах болота. Його формують *Vaccinium myrtillus* та *Vaccinium uliginosum* L. Трав'яний покрив розріджений. Загальне проективне покриття — 60 %. У ньому домінує *Deschampsia caespitosa* (L.) P. Beauv., трапляються також *Lysimachia nummularia* L., *Thelypteris palustris* Schott, по окраїнах болота — *Angelica archangelica* L., *Trollius europaeus* L. та *Aconitum lasiostomum*. Два останні види приурочені до екотону між болотом і вільховим лісом. Чисельність *Aconitum lasiostomum* — близько 300 особин, *Trollius europaeus* — приблизно 30 особин.

Luzula sylvatica — центральноевропейсько-евксинський монтанний лісовий вид, ареал якого охоплює гірські та передгірські райони Центральної Європи, західну частину Передкавказзя і Закавказзя, північну частину Малої Азії [6]. В Україні *Luzula sylvatica* є звичайною рослиною у Карпатах, де зростає в горах до верхньої межі ялинових лісів. У рівнинній частині України *Luzula sylvatica* відома переважно з Правобережжя. Єдиний локалітет виду в Лівобережній Україні зафіксовано на околицях Харкова ще 1843 р. Черняєвим [6] і, ймовірно, він уже зник. На Правобережжі рівнинної частини України *Luzula sylvatica* знайдена на Подільській височині — на околицях м. Бучач [6], на Волинській височині — у Смизькому лісництві (Котов, 1957, *КВ*), на околицях с. Пирятин Дубнівського р-ну Рівненської обл. (Пачоський, 1831, *КВ*), у заказнику Федорівка Львівської обл. (Ткачик, 2006, *КВ*) та на Малому Поліссі — у кв. 57 і на межі між кварталами 51 і 60 Голицького лісництва Славутського р-ну, в кв. 63 Климентовицького лісництва Шепетівського р-ну Хмельницької обл. [16].

На території Волинського Полісся ми вперше виявили *Luzula sylvatica* в урочищі Хілінські гори поблизу хутора Хілін за 4 км східніше с. Висоцьк Дубровицького р-ну Рівненської обл. Вона приурочена до соснового лісу на дещо піднятій боровій терасі річки, яку місцеві жителі називають старим руслом р. Случ, неподалік її впадіння в р. Горинь. Урочище Хілінські гори складається з двох підвищень і западини між ними. Більша гора — Біла, названа за кольором піску флювіогляціального походження, що становить її основу, сягає абсолютної висоти 157 м. Вершина гори покрита молодим сосновим лісом 50-річного віку. Середній діаметр стовбурів — 25 см, середня висота дерев — 18 м. Зімкнутість крон — 0,7. Крім *Pinus sylvestris*, до складу деревостану входять поодинокі дерева *Betula pendula*. У чагарниковому ярусі домінує *Corylus avellana*, трапляються *Berberis vulgaris* L., *Euonymus verrucosa* та заносний вид *Amelanchier ovalis* Medik. Чагарничковий ярус представлений *Chamaecytisus austriacus* (L.) Link. Трав'яний покрив має щільне проективне покриття — 80 %. У ньому домінує *Convallaria majalis*. До його складу входять *Anthericum ramosum*, *Calamagrostis epigeios*, *Cruciata glabra* (L.) Ehrend., *Geranium sanguineum* L., *Melampyrum pratense*, *Trifolium montanum* L., *Peucedanum oreoselinum*, а також регіонально рідкісні види

Dianthus pseudoserotinus і *Polypodium vulgare*. Добре розвинений моховий покрив, утворений *Pleurozium schreberi*. Його проективне покриття — 60 %. Популяція *Luzula sylvatica* приурочена до найбільш затінених і зволжених ділянок. Вона малочисельна та незначна за площею. Відзначено лише кілька невеликих куртин, які складаються з 3—7 дорослих особин, та окремі поодинокі особини на площі 30 м². Генеративні особини пригнічені. Їхні стебла заввишки 25—35 см мають по 7—9 листків і малоkwіткові суцвіття, що свідчить про недостатню адаптацію виду до екологічних умов його найбільш північного місцезнаходження в Україні.

З флористичного погляду значний інтерес становить зростання в Хілінських горах рідкісного виду папороті *Polypodium vulgare* (ценотичний опис наведено вище). У нашій попередній публікації [11] вказувалося, що цей голарктичний вид на Волинському Поліссі представлений лише 10-ма локальними популяціями, до складу яких входить 7—70 особин. На відміну від раніше відомих популяцій *Polypodium vulgare*, нововиявлена займає досить значну площу — близько 1 км². Проективне покриття в межах локальних скупчень — від 15 до 40 %. Чисельність особин — десятки тисяч.

Окрім зазначеного, ми виявили ще два нових місцезнаходження *Polypodium vulgare* на Волинському Поліссі в межах Рівненської обл. — східніше залізничної станції Дубровиця та на околицях с. Нова Любомирка Рівненського р-ну.

На схід від залізничної станції Дубровиця є невеликий масив 60-річних лісових культур *Pinus sylvestris*, закладених рядами на піщаній дюні в межиріччі Горинь — Случ. Саме до нього приурочене місцезнаходження *Polypodium vulgare*. У складі деревостану, крім *Pinus sylvestris*, трапляється *Betula pendula*, а в підрості — *Quercus robur*. Підлісок сформований *Sorbus aucuparia* та заносним видом *Amorpha fruticosa* L. У наземному покриві домінує *Thymus serpyllum*, зростають *Corynephorus canescens* (L.) P. Beauv., *Dianthus pseudoserotinus*, *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, *Jasione montana* L., *Tragopogon ucrainicus* Artemcz. *Polypodium vulgare* має вигляд невеликих куртин по 5—20 особин у кожній; усього виявлено п'ять таких куртин.

Місцезнаходження на околицях с. Нова Любомирка приурочене до невеликого масиву лісових культур *Pinus sylvestris*, розміщеного між залізницею та автомобільним шляхом Костопіль — Рівне. Вік лісових культур — 30 років. Чагарниковий ярус не сформований. Трав'яний ярус розріджений. У ньому домінує *Hieracium pilosella* — 10 %, трапляються *Euphorbia seguieriana* Neck., *Festuca ovina* L., *Carlina biebersteinii* Bernh. ex Hornem. Моховий ярус утворений *Pleurozium schreberi*. Виявлено дві куртини *Polypodium vulgare* із 3-ма та 18-ма особинами.

Деякі з описаних нових місцезнаходжень видів уже перебувають під охороною. Так, *Lycopodiella inundata* охороняється в Почаївському ботанічному заказнику загальнодержавного значення, *Astrantia major*, *Aconitum lasiostomum* та *Arunca vulgaris* — в пам'ятці природи місцевого значення «Високопродуктивне дубове насадження» (Базальтівське лісництво). Для збереження інших місцезнаходжень потрібно створити нові природно-заповідні території. Ми підготу-

вали наукове обґрунтування щодо необхідності заснування ботанічного заказника для охорони *Goodyera repens* у Бережківському лісництві Дубровицького лісгоспу.

Гербарні зразки рідкісних видів з нововиявлених на Волинському Поліссі місцезнаходжень передані до гербаріїв Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (КВНА) та Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КВ).

1. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І., Онищенко В.А. Раритетна компонента флори Рівненського природного заповідника // Укр. ботан. журн. — 2006. — **63**, № 2. — С. 220—228.
2. Біорізноманіття Цуманської пуші та питання його збереження / За заг. ред. Т.Л. Андрієнко, М.Л. Клестова. — К.: Фітосоціоцентр, 2004. — 136 с.
3. Доброчасва Д.М. Рід Таволжник — *Aruncus* Adans. / Флора УРСР. — Т. 6. — К., 1954. — С. 24—25.
4. Клоков М.В. Рід Одкастик — *Carlina* L. / Флора УРСР. — Т. 11. — К., 1962. — С. 419—431.
5. Красная книга Республики Беларусь: Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды дикорастущих растений / Гл. редколлегия: Хоружик Л.И., Сушения Л.М., Парфенов В.И. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2005. — 456 с.
6. Кречетович В.І., Барбарич А.І. Рід Ожика — *Luzula* DC. // Флора УРСР. — Т. 3. — К., 1950. — С. 56.
7. Мельник В.І. Особливості поширення центральноевропейських видів флори Волинського Полісся // Укр. ботан. журн. — 1986. — **43**, № 1. — С. 44—47.
8. Мельник В.І. Флористичні знахідки на Українському Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1988. — **45**, № 6. — С. 70—75.
9. Мельник В.І. *Goodyera repens* (Orchidaceae) на Україні // Ботан. журн. — 1991. — **76**, № 10. — С. 58—64.
10. Мельник В.І. Редкие виды флоры равнинных лесов Украины. — К.: Фитосоциоцентр, 2000. — 212 с.
11. Мельник В.І., Баранський О.Р. Нові місцезнаходження рідкісних видів флори Волинського Полісся // Укр. ботан. журн. — 2006. — **63**, № 3. — С. 333—339.
12. Мельник В.І., Савчук Р.І., Баточенко В.М., Баранський О.Р. Рослинний покрив Острозької долини та його охорона // Вісн. Нетішинського краєзнавчого музею. — 2002. — С. 102—113.
13. Орлов О.О. Рідкісні та зникаючі види судинних рослин Житомирської області. — Житомир: Волинь ПП «Рута», 2005. — 296 с.
14. Пачоський Й. Флора Полесья и прилежащих местностей. / Тр. Имп. С.-Петербургского Общ-ва Естествоиспытателей. — 1897. — Т. 27. — Вып. 2. — С. 1—260; 1899. — Т. 29. — Вып. 3. — С. 1—115; — Т. 30. — Вып. 3. — С. 1—103.
15. Фіторізноманіття Українського Полісся та його охорона / За заг. ред. Т.Л. Андрієнко. — К.: Фітосоціоцентр, 2006. — 316 с.
16. Фомін О.В. Рід *Lycopodium* L. — Плаун. П'ядич // Флора УРСР. — Т. 1. — К., 1937. — С. 134—142.
17. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонка. — К.: Укр. енциклопедія, 1996. — 608 с.
18. Шевчик В.Л. Нові дані про поширення деяких рідкісних видів флори Західного Полісся // Укр. ботан. журн. — 1987. — **44**, № 6. — С. 38—42.
19. Юглічек Л.С. Рідкісні центральноевропейські види судинних рослин у східній частині Малеого Полісся // Укр. ботан. журн. — 2003. — **60**, № 1. — С. 41—47.
20. Atlas Florae Europaeae. Distribution of vascular plants in Europe. Vol 1. — 11/ Eds. J. Jalas, J. Suominen. — Helsinki, 1972 — V. 1. — 121 p.; 1973. — V. 2. — 40 p.

21. Meusel H., Jäger E., Weinert E. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. Jena: Véd. Gustav Fischer Verlag, 1965. Bd 1. — 583 s.; Bd 2. — 258 s.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 16.02.2009

В.И. Мельник¹, А.Р. Баранский¹, В.О. Владимирец², А.А. Рак¹, А.И. Шиндер¹

¹ Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко, НАН Украины, г. Киев

² Национальный университет водного хозяйства, г. Ривне

НОВЫЕ ДАННЫЕ О РАСПРОСТРАНЕНИИ РЕДКИХ ВИДОВ ФЛОРЫ ВОЛЫНСКОГО ПОЛЕСЬЯ

Во время флористических исследований в восточной части Волынского Полесья были обнаружены новые местонахождения 12 редких видов растений. Среди них виды, включенные в Красную книгу Украины (*Astrantia major*, *Carlina cirsioides*, *Epipactis helleborine*, *Goodyera repens*, *Lycopodiella inundata*), и регионально редкие виды (*Aconitum lasiostomum*, *Aruncus vulgaris*, *Clematis recta*, *Dianthus pseudoserotinus*, *Luzula sylvatica*, *Polypodium vulgare*, *Trollius europaeus*). Представлены новые данные по хорологии и цэнологии этих видов.

К л ю ч е в ы е с л о в а: редкие виды, Волынское Полесье, флора, охрана

V.I. Melnyk¹, A.R. Baransky¹, V.O. Volodymyrets², A.A. Rak¹, O.I. Shynder¹

¹ M.M. Gryshko National Botanical Garden, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

² National University of Water Management, Rivne

NEW DATA ON GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION OF RARE SPECIES OF THE FLORA OF VOLHYNIAN POLISSYA

New localities of 12 rare plant species were found in 2007—2008 during floristic surveys in the eastern part of Volhynian Polissya (NW Ukraine). Among them there are species listed in the Red Data Book of Ukraine (*Astrantia major*, *Carlina cirsioides*, *Epipactis helleborine*, *Goodyera repens*, *Lycopodiella inundata*) and regionally rare species (*Aconitum lasiostomum*, *Aruncus vulgaris*, *Clematis recta*, *Dianthus pseudoserotinus*, *Luzula sylvatica*, *Polypodium vulgare*, *Trollius europaeus*). New data on chorology and cenology of these species are presented.

К e y w o r d s: rare species, Volhynian Polissya, flora, conservation.